

Zora Hendija

Povijesni arhiv Zagreb
Opatička 29
Zagreb

PRVO HRVATSKO GRAĐANSKO KAPTOLSKO DRUŠTVO ZA SJAJNE POGREBE U ZAGREBU (1835-1948)

UDK 061.23:368(497.5 Zagreb)''1835/1948''
930.253:061.23(497.5 Zagreb)''1835/1948''

Stručni članak

Tekst donosi sumarni inventar s povijesnom bilješkom o tvorcu fonda, sadržajnom fizionomijom i historijatom fonda te sumarnim inventarnim popisom arhivske građe.

Prvo hrvatsko građansko kaptolsko društvo za sjajne pogrebe u Zagrebu utemeljili su 1835. članovi pet kaptolskih cehova u Zagrebu, kao humanitarnu udrugu i gospodarsku organizaciju, koja je poslovala po dioničarskim načelima, sve do ukinuća 1948. god. Kada su 1872. ukinuti cehovi, pogrebno društvo kaptolskih cehova ostaje na okupu i djeluje preko sedam obrtnih zadruga, a od 1937. preko obrtnih skupina.

Iako društvo nije bilo registrirano kao dioničko, ipak je tijekom svoga 113-godišnjeg postojanja, poslovalo po dioničarskim načelima. Naime, prema društvenim pravilima postojala je osnovna glavnica podijeljena na određeni broj dionica (članskih udjela), čija je nominalna vrijednost bila određena pravilima.

Arhivska građa fonda može poslužiti kao vrelo za proučavanje obrtničkih organizacija u 19. i 20. st. na zagrebačkom Kaptolu i u Zagrebu, kao i za proučavanje početaka rada i razvoja dioničkih društava u Hrvatskoj.

I

Do 1850. godine Zagreb je bio podijeljen na tri jurisdikcijska područja: Gradec, slobodni kraljevski grad, kojem je pripadalo cijelo područje gornjeg i donjeg grada te naselja Trnje, Horvati, Dedići, Črnomerec, Fraterščica, Gračani; pod kaptolskom jurisdikcijom bili su Kaptol, Dolac, Nova Ves, Opatovina, Skalinska ulica i zapadna strana potoka Medveščak (danas Tkalčićeva ulica); pod biskupsku jurisdikciju potpadaju Vlaška ulica i Laščina. Patentom Franje Josipa I. od 7. rujna 1850. ujedinjuju se ta područja u slobodni i kraljevski grad Zagreb.

Sukladno upravno-teritorijalnoj razjedinjenosti, na području današnjeg Zagreba zasebno su se razvijale i cehovske organizacije. Cehovi su bili, prvenstveno, strukovne organizacije u koje su se okupljali obrtnici istih ili različitih struka. Istovremeno su oni imali i vjerska i humanitarna obilježja. Osnivala ih je nadležna vlast ili vladar. Cehovi su rado tražili privilegije od vladara, jer su one imale veću pravnu moć. Cehovima na području Gradeca povlastice je podjeljivao gradski magistrat, a cehovima na području Kaptola kaptolska vlast, u svojstvu zemaljskog gospodara.

U 14. st. na Gradecu se pojavljuju prve bratovštine u kojima se okupljaju obrtnici prema strukovnoj, vjerskoj i nacionalnoj pripadnosti. Prve cehovske organizacije obrtnika nastaju na Gradecu već u 15. st., dok se na Kaptolu pojavljuju u 17. st. Povlastice kaptolskih cehova unekoliko se razlikuju od povlastica gradečkih cehova sve do 18. st., kada te razlike nestaju.

Na području kaptolske jurisdikcije prvi se u ceh udružuju postolari, koji 1627. god. dobivaju povlastice od Kaptola, a privilegiranu povelju izdaje im 1637. kralj Ferdinand III. Zatim slijede sedlari, remenari, bačvari i mačari, koji su 1637. g. utemeljili svoj udruženi ceh. Njima se uskoro pridružuju krznari, a 1655. godine zlatari i kovači. Ceh dobiva ime Veliki kaptolski ceh. Čizmari na Kaptolu utemeljili su svoj ceh 1663, krojači 1667, gumbari 1675, a godine 1818. utemeljen je ceh stolara, tokara, staklara i bravara. Iz Velikog ceha istupili su 1844. god. opančari i utemeljili svoj ceh.

U drugoj polovici 17. st. započele su reforme cehova, a nastavljaju se u 18. i 19. st. kada je pitanje cehovskih organizacija rješavano u okviru austrijskog odnosno ugarskog zakonodavstva. Novi cehovski red iz 1859. godine, obznanjen carskim patentom 1860. godine, ukinuo je cehovsku organizaciju i uveo slobodu obrta. Međutim, njegove odredbe nisu bile provedene u svim zemljama Monarhije, pa ni u Hrvatskoj. Početkom 1872. podnijelo je ugarsko Ministarstvo za poljoprivredu, obrt i trgovinu, nadležno za poslove obrta prema hrvatsko-ugarskoj nagodbi iz 1868. godine, Franji Josipu I. na odobrenje obrtni zakon, koji je stupio na snagu 16. veljače 1872. godine. Njime se i za ugarski dio Monarhije ukidaju cehovi, a osnivaju se obrtne zadruge.

II

Humanitarni značaj cehova uključivao je obvezu dostojnog pokapanja umrlog člana, kojeg su ispraćali svi pripadnici ceha, noseći na leđima lijes prvo u crkvu, a potom na groblje¹. Da bi se oslobodili dužnosti nošenja lijesa, jer "...mrtvace nosećem cehovskom ljudem isto nošenje vsakojačke neprilike zrokovalo je..."², udružilo se pet kaptolskih cehova, poimence: Veliki ceh s 29 osoba, gumbarski ceh s 8, krojački ceh s 50 te ceh stolara, bravara, tokara i staklara s 28 osoba. Oni su utemeljili pogrebno društvo ili, kako ga nazivaju u ugovoru iz 1837. godine "...društvo gore napisanoga kontrakta..."³

Ugovor ("kontrakt") sklopljen 15. lipnja 1835. između pet kaptolskih cehova pohranjen je u Povijesnom arhivu u Zagrebu⁴. Sačuvan je u četiri primjerka, pisana latinicom na hrvatskom jeziku, kajkavskim narječjem. Svi primjerci sadrže i dodatak ugovoru od 11. veljače 1837. godine, po kojem društvu prilazi čizmarski ceh⁵, dok samo dva primjerka imaju dopisan tekst pogodbe od 9. ožujka 1847. između Velikog i opančarskog ceha. Prvotni ugovor sklopljen je pred zagrebačkim kanonikom prolektorom Josipom Haramustekom (Josepho Haramustek), koji se vlastoručno potpisao, a u svojstvu cehovskog komesara⁶ potpisali su ga Tadija Ferić od Hudibiteka (Thadeus Ferich de Hudibitek) i Josip Rober (Josephus Rober), zagrebački biskup. Ugovor je ovjeren utisnutim pečatima te potpisima cehmeštara⁷ i mladih cehmeštara⁸ pet kaptolskih cehova. Točnije, vlastoručne potpise stavili su oni majstori koji su znali pisati, a nepisane majstore potpisao je netko drugi. Ugovor iz 1837. god. vlastoručno je potpisao mladi cehmeštar čizmarskog ceha, dok je čizmarskog cehmeštra upisao netko drugi. Na

¹ Do otvaranja središnjeg gradskog groblja na Mirogoju 1876. godine, u Zagrebu su postojala uređena groblja uz župne crkve. Do 1511. ispred stolne crkve bila je župna crkva sv. Mirka (sv. Emerika), a uz nju nalazilo se groblje za pokapanje mrtvaca s područja te župe. Od 1511. god. postaje bivša cistercitska crkva sv. Marije župna crkva za Kaptol, Opatovinu, Dolac, Potok, Skalinsku ulicu i ulicu Pod zidom, pa se oko nje uređuje župno groblje. Nova Ves je imala svoju župnu crkvu sv. Ivana Krstitelja, a uz nju je bilo groblje za stanovnike Nove Vesi. Kasnije je za Kaptol i Novu Ves uređeno tzv. "Tomaševo groblje" ispod ceste koja vodi na Mirogoj uz kapelicu sv. Tome. Vidjeti: Rudolf Horvat, *Prošlost grada Zagreba*, Zagreb 1942, str. 508-510.

² Povijesni arhiv Zagreb, Archivum civitatis Zagrabienensis, Acta caehalia, Veliki ceh; Sig. C/III-7-2/15.

³ Isto.

⁴ Isto.

⁵ Rudolf Horvat u knjizi *Spomenica na kaptolske obrtne cehove u Zagrebu*, Zagreb 1936, str. 190-194, donosi tekst ugovora iz 1835. i 1837. godine.

⁶ Cehovski komesar je nadzornik ceha, kojega od kraja 17. st. postavlja nadležna vlast radi kontrole ceha. On je bio nazočan na cehovskim skupštinama.

⁷ Cehmeštar je stariješina ceha, iskusniji i stariji majstor, a bira se na cehovskim skupštinama koje se prvotno održavaju jednom mjesečno, a kasnije četiri puta godišnje (na "kvarte"). On nadzire kakvoću cehovskih proizvoda.

⁸ Mladi cehmeštar je majstor koji je posljednji primljen u ceh.

ovaj ugovor utisnut je pečat čizmarskog ceha. Ugovor iz 1847. potpisao je samo cehovski komesar Tadija Ferić od Hudibiteka. Na njemu, dakle, nema potpisa i pečata ugovornih strana (Velikog ceha i ceha opančara).

Prema prethodnom dogovoru, odnosno "...po deržanom predi posebnom spravišću i dogovoru...", pet kaptolskih cehova utanačilo je 15. lipnja 1835. način i uvjete udruživanja u pogrebno društvo. Dogovoreno je da se na zajednički trošak nabave dvojica sprovedna (mrtvačka) kola, "...jedna prosteša, druga pak lepša, ili Galawagen imenuvana..." te dva crna pokrivala za konje i "...jeden kerpenjak⁹ i jedan škerljak za kučiša...".¹⁰ Za nabavu kola i pribora svaki član odnosno "...vsaka cehovska peršona ili vsaki mešter ..." trebao je uplatiti 1 forintu i 30 krajcara u srebru, a "...i takaj vsaki, koji buduć na kojeg zmed oveh pet cehov bi se povdal..." , dakle i svaki novopridošli član pet cehova. Za uzvrat, svaki meštar sa svojom obitelji, kao i "...vsaka vdovica takaj svojim na oveh pet cehov spadajućum familijum..." , ima pravo na besplatan prijevoz s prostijim ili ljepšim sprovednim kolima zajedno sa "spravum", tj. opremom. Po ugovoru "Detići¹¹ akoprem k takvem čist nikaj pripomogli nisu, prosteša kola zaobstunj¹² za se imali budu, kajti malu decu cehovsku, koja za voziti ne budu, nosili budu." Sprovedna kola će se iznajmljivati nečlanovima pogrebnog društva uz cijenu koju će odrediti članovi društva. Kada će se kola svojom zaslužbom sama isplatiti, dobitak od iznajmljivanja kola, koji će preostati od troškova za održavanje i popravak kola, podijeliti će se među članove društva odnosno "...med iste na rečenih pet cehov spadajuće peršone...". Niti jedan ceh ne može svojatati za sebe kola, a isto tako nijedan ceh nema veće pravo na njih od drugoga ceha, "...kajti iz vseh pet cehov pribavljenem stroškom napravljena jesu...". Ako bi se pogrebno društvo razišlo, kola će se prodati, a dobiveni novac podijeliti među sve članove, tj. "...med vse cehovske peršone i med one navlastito koji k pribavljenju največ pridonесли jesu...". Predstavnici pet cehova obvezali su se ugovorom "...vsakom plebanušu ali administratoru Sv. Marije kojemu smert bi se pripetila, rečena kola spravum za se samo imati zaobstunj dopušćamo...", zato što su besplatno dobili od "...gospodina kanonika Ivana Dvorjaka za sada cirkve Svete Marije plebanuša pri turnju iste cirkve jednu sušu...", na kojoj će napraviti i održavati vrata. Ta "suša" služila je pogrebnom društvu kao spremište sprovednih kola. Također je dogovoreno da će se za održavanje ispravnosti kola i pribora zaposliti jedan čovjek "...kojem od zaslužbe kol vsako leto nekaj s dogovorom oveh cehov plaćalo se bude...".

Godine 1837. pogrebnom društvu pet kaptolskih cehova prišao je čizmarski ceh s 26 osoba, što je bilo regulirano ugovorom od 11. veljače iste godine. Prema tom ugovoru

⁹ Kerpenjak = kabanica.

¹⁰ Kučiš = kočijaš.

¹¹ Dijetić = kalfa, mladac.

¹² Zaobstunj = besplatno.

prima se čizmarski ceh "...vu društvo gore napisanoga kontrakta..." te postaje jednako-pravni član društva. Da bi članovi čizmarskog ceha postali "...isti taki delnici kontrakta vu vsemu jednaki s nami...", svaki majstor čizmar bio je dužan uplatiti "...rajnska 3 Conventional - Münze..."¹³.

Opančarski ceh izdvojio se iz Velikog ceha 1844. godine, pa je između njih 9. ožujka 1847. sklopljena pogodba u svezi s pravima u pogrebnom društvu. Budući da su opančari već 1835. g. uplatili, tada kao članovi Velikog ceha, odgovarajuću sumu novca u zajedničku blagajnu, sada u tom smislu nisu imali nikakvih obveza. Ugovorom je utanačeno "...da većinjeni penezni del stoji, niti jedan ceh od drugoga na tem poslu već kaj potrebuвати more...". No, Veliki ceh je do 1844. god. imao 50 članova, a istupom čizmarskog ceha s 18 članova, "...kateri zadnji od pervešega se je oddružil i novi privilegijum zadobil...", ostao je s 32 člana. Ta činjenica je uzeta u obzir pri izradi novog ugovora, pa će od sada Veliki ceh dobivati 32 dijela, a čizmarski 18 dijelova dobiti.

Kao što je vidljivo, pogrebno društvo kaptolskih cehova bilo je dijelom humanitarna druga, a dijelom poslovna organizacija. Članstvo u njemu bilo je uvjetovano članstvom u jednom od kaptolskih cehova uključenih u društvo.

Društvo je osnovalo 165 osoba, a već dvije godine kasnije broj njegovih članova porastao je na 191 osobu. Brojnost članstva nije se tijekom 1847. povećavala, jer su čizmari bili članovi društva od njegovoga utemeljenja, kao pripadnici Velikog ceha.

Prve godine opstanka pogrebno društvo je prikupilo od svojih članova 247 forinti i 30 krajcara, a tijekom te godine kola su zaradila na prijevozu 117 forinti. Tim novcem bili su podmireni troškovi za nabavu dvojica kola i opreme za kola, konje i kočijaša, koji su iznosili 348 forinti i 6 krajcara¹⁴. Idućih godina zarada je bila veća, a nije bilo ni početnih troškova oko nabave kola i opreme, pa je i dijeljena suma novca bila veća.

Kada se 1872. ukidaju cehovi i uvode obrtne zadruge, a prava i dužnosti obrtne oblasti preuzima Gradsko poglavarstvo tada već jedinstvenoga grada Zagreba, kaptolski cehovi, sada kao obrtne zadruge, ostaju na okupu baš zahvaljujući pogrebnom društvu. Da bi se prilagodili novom obrtnom zakonu, predstavnici sedam kaptolskih obrtnih zadruga zatražili su 12. travnja 1873. god. od Gradskog poglavarstva Zagreb obrtnu iskaznicu za svoje pogrebno poduzeće i to na ime poslovođe Dragutina Barišca. Gradsko satništvo, kao obrtna oblast prve molbe, izdalo je 19. rujna 1873. Obrtnu

¹³ Austrija se zbog ratova s Napoleonom zadužila, a posljedica toga je državni bankrot, koji je car Franjo Josip I. proglasio 15. ožujka 1811. godine. Do tada je "rajnsk", odnosno rajnski forint sadržavao 60 krajcara, a od sada samo 12 krajcara, pa je svatko izgubio 4/5 svoga papirnato novca. Država je kasnije ponovno izdala papirnati novac pod imenom Conventional-Münze, ali je na burzi tečaj srebrnog forinta bio nešto veći od tečaja papirnato novca. Vidjeti: R. Horvat, Spomenica..., str. 193.

¹⁴ Povijesni arhiv Zagreb, Prvo hrvatsko građansko kaptolsko društvo za sjajne pogrebe u Zagrebu, Knjiga računov cehovskih kol; Red. br. 1. (u daljnjem tekstu PAZ, Fond).

iskaznicu,¹⁵ kojom se potvrđuje "...da će se u zajednici pod imenom 'Zagrebačko pogrebno društvo sedam obrtnih zadruga na Kaptolu' kroz svog poslovođu gosp. Dragutina Barišca u glavnom ovom gradu tjerati slobodno obrt postavljanja na odar i pokapanja mrtvacah, te je ota prijava bivša bez zakonite zapreke u ovo urednoobrtničko kazalo za slobodne obrte dne 19. rujna t. g. pod broj 127 unešena." Tada je izrađen i Pristojbenik, koji je odobrilo Gradsko poglavarstvo Zagreb i uvrstilo ga u donji dio spomenute Obrtne iskaznice, a kojim su bile utvrđene cijene usluga za četiri vrste sprovoda: od jednostavnih do "sjajnih" pogreba prvog razreda.

Važno je istaknuti da od 1873. društvo proširuje svoju djelatnost, pa uz prijevoz mrtvacah daje usluge postavljanja na odar¹⁶ i pokapanja mrtvacah.

Na sastanku upravnog odbora od 5. rujna 1874. donijeta su pravila Hrvatskog građanskog društva za sjajne pogrebe¹⁷. Prema njima društvo je činilo sedam spomenutih kaptolskih obrtnih zadruga s ukupno 1 919 članova. Broj članova nije se smio ni smanjiti ni povećati. Društvom upravlja načelnik, koji rukovodi glavnim skupštinama društva i sastancima upravljujućeg odbora te zastupa interese društva. Upravljujući odbor čine načelnik, njegov zamjenik-protustavnik, blagajnik, poslovođa, perovođa te načelnici sedam obrtnih zadruga sa svojim zamjenicima. Pravo glasa imaju samo načelnici zadruga i njihovi zamjenici. Upravljujući odbor upravlja društvom i njegovom imovinom, rukovodi poslovima društva, obavlja potrebne nabave, određuje visinu plaća i nagrada izvršujućem osoblju. U izvršujuće osoblje spadaju: načelnik, protustavnik, blagajnik, poslovođa, perovođa, sprovodnik i podvornik. Načelnika, protustavnika, blagajnika i poslovođu bira upravljujući odbor na godinu dana, a ostalo izvršujuće osoblje uzima se prema potrebi na neodređeno vrijeme. Jedanput godišnje saziva se glavna skupština društva, koju čine članovi upravljujućeg odbora te razmjerni broj zastupnika sedam kaptolskih obrtnih zadruga. Određeno je da krojačku zadrugu zastupa pet, opančarsku dva, gumbarsku jedan, a stolarsku, postolarsku, čizmarsku i Veliku zadrugu po tri zastupnika. Glavna skupština prima izvješće o cjelokupnom radu društva, pregledava računsko poslovanje, ustanovljava diobenu dobit od minule godine, a u njenom djelokrugu je i izmjena i promjena društvenih pravila.

Godine 1887. donijeta su nova društvena pravila¹⁸. Od tada društvo nosi naziv Prvo hrvatsko građansko društvo za sjajne pogrebe u Zagrebu, a i nadalje ga čini sedam

¹⁵ PAZ, Fond, Obrtna iskaznica broj 6435 satn. iz 1873. godine; Red. br. 104.

¹⁶ Do otvaranja središnjeg gradskog groblja na Mirogoju, u Zagrebu nije bilo mrtvačnice, nego se odar postavljao u kući umrloga. Vidjeti: R. Horvat, *Prošlost...*, str. 513.

¹⁷ PAZ, Fond, Pravila; Red. br. 104.

¹⁸ Isto. Potvrđena od Kraljevske hrvatsko-slavonsko-dalmatinske zemaljske vlade, Odjel za unutarnje poslove, br. 10480, od 25. ožujka 1887.

kaptolskih obrtnih zadruga s 191 članom. Članom društva može postati samo onaj tko je prethodno postao član jedne od spomenutih zadruga. Svrha društva je "..., da preuzima sprovode za plaću uz pristojbe gradskim poglavarstvom dozvoljene, zatim da obrtnim zadrugama kaptolske strane, kojih je sedam, dade redovitu i statutom ustanovljenu zaslužbu kod sprovoda, da od čistog dohodka svojeg utemelji zakladu za podupiranje članova svoga društva i njihovih pripadnika". Društvom upravlja proćelništvo i upravljajući odbor. Proćelništvo čine proćelnik, koji je ujedno i blagajnik te poslovođa. Bira ih upravljajući odbor na tri godine. Proćelnik vodi poslove društva, saziva i predsjedja skupštinama upravljajućeg odbora, provodi zaključke skupštine, vodi imenik članova po pojedinim obrtnim zadrugama, zastupa društvo, upravlja imovinom društva, predlaže skupštini na odobrenje račune i godišnje proračune. Upravljajući odbor čine proćelnici, podproćelnici i odbornici sedam kaptolskih obrtnih zadruga, koje biraju zadruge srazmjerno broju uplaćenih uložaka. Djelokrug upravljajućeg odbora je upravljanje imovinom društva, odobravanje računa i godišnjeg proračuna, imenovanje službenika, promjena pravila i raspuštanje društva. Sastaje se četiri puta godišnje na skupštinama, koje saziva i njima rukovodi proćelnik. Društvo ima plaćeno osoblje u koje spadaju: blagajnik - vodi knjige blagajne te prima i isplaćuje račune; poslovođa - prima narudžbe i utjeruje dugove; perovođa - vodi sve "pismene poslove"; glasonoša - raznosi osmrtnice; sprovodnik, konduktor - naručuje konje i fijaker, čisti i pazi na sprovodna kola, čuva stvari i spremište, oblači mrtvace. Upravljajući odbor odlučuje o visini njihovih plaća. Po pravilima iz 1887. postoje uložni dijelovi od 25 forinti, a svaka obrtna zadruga kao član društva može maksimalno uplatiti 50 uložaka.

S razvojem poslovanja početkom 20. st. uvidjelo se da društvo treba veći prometni kapital za uspješniji rad. Zato je na skupštini od 26. rujna 1907. povišen članski udjel s 25 forinti na 400 kruna, pa su u tom smislu izmijenjena i društvena pravila¹⁹. Time se prometna glavnicu društva povisila s 4 775 forinti na 76 400 kruna. U istom cilju povišenja prometne glavnice, društvo je na skupštini od 20. srpnja 1910. promijenilo svoja pravila²⁰. Sada je svaka obrtna zadruga mogla poviciti broj svojih članova, a time i članskih udjela na 50, koliko je imala krojačka zadruga kao najbrojnija. Time se potencijalno povećala prometna glavnicu društva od 76 400 kruna na 140 000 kruna.

Pravilima iz 1910. društvo mijenja ime u Prvo hrvatsko građansko kaptolsko društvo za sjajne pogrebe u Zagrebu. Članstvo u pogrebnom društvu ostalo je i dalje vezano uz članstvo u pojedinoj obrtnoj zadrugi.

¹⁹ Isto. Kraljevska hrvatsko-slavonsko-dalmatinska zemaljska vlada, Odjel za unutarnje poslove u svojem otpisu od 28. siječnja 1908. godine, br. 60/908, prihvatila je i odobrila nova društvena pravila.

²⁰ Isto. Odobrila Kraljevska hrvatsko-slavonsko-dalmatinska zemaljska vlada, Odjel za unutarnje poslove, br. 74 322/1910, od 24. veljače 1911.

Godine 1937. izrađena su nova pravila²¹, po kojima društvo ima tvrtku koja glasi: Prvo hrvatsko građansko kaptolsko društvo za sjajne pogrebe u Zagrebu, zadruga s.o.j. Društvo postaje "Humanitarna i privredna zadruga s ograničenim jamstvom" (čl. 1). "Članom društva može postati svaka fizička osoba, koja se nalazi u posjedu građanskih prava...u pravilu...samo zanatlija...", ali "Iznimno mogu članom zadruge postati i građanska lica ..." (čl. 9). Cjelokupno članstvo zadruge, poštujući tradiciju i dotadašnju praksu organiziranja, grupirano je u sedam skupina. Tko želi postati članom pogrebne zadruge mora prvo biti član jedne od navedenih sedam skupina. O primanju člana skupine, pa time i zadruge, odlučuje skupština odnosno skupine. Pravilima se određuje zadružni udio u visini od 3 000 dinara, a on je ujedno i doprinos za troškove pogreba svakog člana i njegove prve zakonite supruge. Broj ukupnih udjela ograničen je na 350, s tim da svakoj skupini pripada 50 zadružnih udjela, a jedna osoba može imati samo jedan udio. Smrću člana zadruge prelaze njegova prava i obveze, naročito pravo na besplatni pogreb i na dividendu, na njegovu prvu zakonitu suprugu, osim prava nazočnosti i sudjelovanja u radu skupštine, kao i prava aktivnog i pasivnog glasa (to pravo imaju samo muški članovi). Nakon smrti člana i njegove prve zakonite supruge odnosno nakon njihovih besplatnih ukopa, prestaju sve obveze zadruge, a njihov udio prelazi na raspolaganje skupini kojoj je dotični član pripadao. Središnji organi zadruge su prema pravilima iz 1937.: glavna skupština, ravnateljstvo, nadzorni odbor i službeno osoblje. Glavnu skupštinu saziva ravnateljstvo i to javnim oglasom u Vjesniku Saveza hrvatskih obrtnika u Zagrebu, a predsjedaju joj predsjednik zadruge. Svaka pojedina skupina šalje na skupštinu svoje pročelnništvo, koje čine pročelnik, njegov zamjenik i pet članova skupštine, dakle ukupno sedam izaslanika. Ravnateljstvo je izvršni organ zadruge, a sastoji se od četrnaest članova i to od pročelnika i njihovih zamjenika pojedinih skupina, dakle od dva člana iz svake skupine. Oni među sobom biraju predsjednika zadruge i njegovog zamjenika. Nadzorni odbor je kontrolni organ zadruge i sastoji se od sedam članova. Svaka pojedina skupina bira na svojoj glavnoj skupštini po jednog člana u nadzorni odbor zadruge. Službeno osoblje namješta ravnateljstvo prema potrebi posla, a na čelu im je poslovođa. Prema pravilima iz 1937. društvo je član Saveza zanatlijskih zadruga u Zagrebu.

Zaključkom izvanredne glavne skupštine te s odobrenjem Trgovačkog suda, promijenjena su 1940. g. društvena pravila²². Od tada tvrtka zadruge glasi: Prvo hrvatsko građansko kaptolsko društvo za sjajne pogrebe u Zagrebu, zadruga p.t.z.; zadruga od sada posluje po trgovačkom zakonu. Povećuje se zadružni udio na 60 000 dinara, a on je ujedno uplata za troškove pogreba člana zadruge i jedne njegove supruge (ne samo prve).

Tijekom dugogodišnjeg opstanka društvo je razvijalo svoje poslovanje i postalo

²¹ Isto.

²² Isto.

uspješno pogrebno poduzeće. Nabavivši 1835. dvojica sprovodna kola započelo je poslovanje s prijevozom mrtvaca, da bi se proširilo u poduzeće za organizaciju cjelokupnog sprovoda. Iz narudžbenica za ukop,²³ koje su ujedno služile kao temelj za obračun troškova sprovoda, vidi se specifikacija usluga s cijenama pogrebnog poduzeća. Od 1873. društvo je imalo svoje skladište lijesova; godine 1872. nabavljena su nova sprovodna kola; 1878. kupljena su kola za drugi razred sprovoda, koja je izradio zagrebački sedlar Golob; 20-ih godina 20. st. nabavljeni su automobili za prijevoz mrtvaca. Pogrebno je društvo imalo kuću u Radićevoj ulici broj 9, gdje se odvijalo poslovanje društva i gdje je bilo spremište lijesova, a na Ribnjaku broj 10 imalo je spremište sprovodnih kola i garažu za automobile²⁴.

U sklopu društva djelovala je podružnica Rikard Severinski, koja je ukinuta 1948. Na temelju sačuvane arhivske građe možemo zaključiti da je podružnica nekoliko puta mijenjala ime. Do 1937. g. nosila je ime Pogrebno društvo Rikard Severinski, kao i Filijala Rikard Severinski; od 1937. do 1944. Pogrebni zavod Rikard Severinski, a od 1944. do ukinuća Podružnica Rikard Severinski. Zbog nedostatka izvora nije moguće utvrditi da li je podružnica utemeljena kao samostalno društvo i kada je utemeljena, a također ni kada je ušla i pod kojim uvjetima u sastav Prvog hrvatskog građanskog kaptolskog društva za sjajne pogrebe u Zagrebu.

Tijekom ratnih godina društvo je nastavilo svoje djelovanje i poslovanje. Iz predstave upućene Gradskom poglavarstvu općine slobodnog i kraljevskog glavnog grada Zagreba, a predane na ruke gradskog načelnika Ivana Wenera, od 15. ožujka 1942. godine, koju je potpisao predsjednik društva Stjepan Horvatić,²⁵ zaključujemo da je grad Zagreb htio otkupiti pogrebno poduzeće društva, ali je društvo to odbilo s obrazloženjem da "...društvo ima ispuniti namijenjenu joj svrhu, da se pored ostalog brine za svoje članove ubogare, te njihove udovice i nejaku djecu pokojnih svojih članova", dakle da nije samo poslovno poduzeće nego i humanitarna udruga. Iz štambilja kojim je providen tekst predstave možemo zaključiti da je društvo promijenilo svoj naziv u Prvo hrvatsko građansko pogrebno društvo u Zagrebu.

Na temelju sačuvane arhivske građe fonda iz razdoblja nakon 1945. proizlazi da je društvo ponovno promijenilo svoj naziv u Građansko pogrebno društvo, što je vidljivo iz dopisa pojedinih obrtnih skupina upućenih vršiocu dužnosti predsjednika društva, ravnateljstvu društva i upravnom odboru²⁶.

Uvidom u arhivsku građu fonda, kao i arhivsku građu fonda Gradski narodni odbor Zagreb, nije moguće utvrditi koji je organ donio odluku o likvidaciji društva. No, na

²³ PAZ, Fond; Red. br. 105. i 106.

²⁴ R. Horvat, Spomenica..., str. 212.

²⁵ PAZ, Fond; Red. br. 105.

²⁶ Isto.

temelju zapisnika sastanka čizmarske skupine od 27. svibnja 1948.²⁷ zaključujemo da je takva odluka postojala i da je likvidacija društva trebala biti provedena do 30. lipnja 1948. Međutim, prema primopredajnom zapisniku od 13. kolovoza 1948.²⁸, koji je izradio predstavnik Povijesnog arhiva u Zagrebu prigodom preuzimanja dijela pismohrane društva, vidljivo je da do tada likvidacija nije bila provedena. Iz svega navedenog možemo s velikom sigurnošću pretpostaviti da je Prvo hrvatsko građansko kaptolsko društvo za sjajne pogrebe u Zagrebu prestalo postojati u drugoj polovici 1948. godine, na što nas upućuje i krajnja godina sačuvanosti arhivske građe fonda.

Prema zaključcima navedenog sastanka čizmarske skupine proizlazi da je tada glavna briga društva bila kako spasiti svoju imovinu. Naime, čizmarska skupina predlaže da se sav novac "...koji leži u banci i u priručnoj blagajni, a namijenjen je bio za kupnju dasaka za lijesove, a do koje nije u zadnjih mjeseci moglo doći radi raspodjele od Planske komisije..."²⁹, raspodijeli na sve skupine, kao njihovo vlasništvo, a one će zasebno svoj udio podići "...sa platežnim nalogom u banci". Društvo je također brinulo o svojoj nepokretnoj imovini. Stoga članovi čizmarske skupine u istom zapisniku predlažu da ravnateljstvo društva izabere iz svake skupine po jednog člana u uži odbor, koji bi do daljnjega upravljao nekretninama "...te sastavio popis inventara i izvršio procjenu za prodaju ili eventualnu predaju vlastima na zahtjev".

Iz svega navedenog proizlazi da je Prvo hrvatsko građansko kaptolsko društvo za sjajne pogrebe u Zagrebu ukinuto 1948. godine, a da nije prestalo raditi temeljem odluke svoje glavne skupštine. Preostala imovina društva nije bila "prodana", nego je postala "općenarodna", kao što je bio slučaj i s imovinom ostalih društava i udruga koje su poslijeratne vlasti ukinule.

Konačno, razvoj društva može se podijeliti u tri faze, imajući u vidu povijesno-pravni razvoj obrtničkih organizacija općenito, a napose na zagrebačkom Kaptolu i u Zagrebu. Prvo razdoblje je od utemeljenja pogrebnog društva pet kaptolskih cehova do ukinuća cehovskih organizacija 1872. i uvođenja obrtnih zadruga jedinstvenog grada Zagreba, kada je društvo djelovalo preko pet, zatim šest, pa sedam kaptolskih cehova. Drugo razdoblje obuhvaćalo bi vremenski raspon od 1872. do 1937. godine, u kojem je društvo ustrojeno u sedam obrtnih zadruga, a treće od 1937. godine, od kada društvo djeluje preko sedam obrtnih skupina do ukinuća društva 1948. godine.

²⁷ PAZ, Fond, Zapisnici; Red. br. 11.

²⁸ Opširnije u trećem poglavlju.

²⁹ Planska komisija Gradskog narodnog odbora Zagreb.

III

Arhivska građa fonda Prvo hrvatsko građansko kaptolsko društvo za sjajne pogrebe u Zagrebu preuzeta je u Povijesni arhiv Zagreb u dva navrata i to 1948. i 1960. godine.

Prvo preuzimanje obavljeno je na temelju Naredbe Vlade FNRJ o privremenom osiguranju arhive od 12. ožujka 1948, IV, broj 2172 (Sl. list FNRJ br. 25 od 27. ožujka 1948) te zaključkom ravnateljstva pogrebnog društva sa sjednice od 18. lipnja 1948. Predstavnik Povijesnog arhiva Zagreb preuzeo je arhivsku građu u prostorijama tada još postojećeg društva u Radićevoj ulici broj 9, o čemu je sastavljen zapisnik 13. kolovoza 1948. godine, a fond je upisan u Knjigu ulaza arhivske građe Arhiva pod broj 210. Zajedno s građom navedenog društva tada je preuzeta i arhivska građa zagrebačkih kaptolskih cehova, odnosno zadruga, odnosno skupina, koja je bila pohranjena u prostorijama društva u Radićevoj ulici 9. Sastavni dio zapisnika je popis preuzete arhivske građe iz kojeg je vidljivo da je preuzeta građa nastala do 1945. godine, a također i popis arhivske građe koja je ostala kod tvorca fonda, a "...koja će se preuzeti nakon likvidacije društva...", kako piše u zapisniku.

Drugo preuzimanje arhivske građe pogrebnog društva uslijedilo je 1960. god. i to od Pogrebnog poduzeća Zagreb, Radićeva ulica 9, kao imaoca građe, o čemu je načinjen zapisnik 1. listopada 1960. godine, a fond je ponovno upisan u Knjigu ulaza arhivske građe Arhiva pod brojevima 1858 i 1859.

Fond Prvo hrvatsko građansko kaptolsko društvo za sjajne pogrebe u Zagrebu upisan je u Opći inventar Povijesnog arhiva Zagreb pod brojem 774.

U analizi sadržajne fizionomije fonda koristit ćemo se prije navedenom periodizacijom (u poglavlju II) razvoja društva.

Već sama količina preuzete arhivske građe fonda (99 knjiga i 3 kutije) potkrepljuje tvrdnju o fragmentarnoj sačuvanosti arhivske građe fonda, pogotovo ako se ima u vidu da je društvo opstojalo i djelovalo 113 godina. Posebno treba naglasiti nesrazmjernu količinu sačuvanih knjiga i spisa. Općenito uzevši, arhivska građa sačuvana je iz razdoblja od 1835. do 1948. godine, ali pojedina razdoblja razvoja društva nisu podjednako zastupljena građom, a također postoje vremenske praznine u građi.

Registraturna pomagala nisu sačuvana, štoviše, izgleda da u pisarnici društva nisu vođeni urudžbeni zapisnici, jer sačuvani spisi nemaju nikakvih registraturnih oznaka.

Iz prvog razdoblja sačuvana je samo "Knjiga računov cehovskih kol" (1834-1880), a dragocjeno je vrelo za proučavanje razvoja društva u njegovom najranijem razdoblju. Ona je služila kao knjiga upisa dobitaka i izdataka te diobene dobiti, ali su u nju upisivani i zapisnici sastanaka cehmeštara, na kojima su se raspravljala važna pitanja glede rada društva, npr. nabave kola, postavljanja izvršujućih članova i druga. Zbog toga je ta knjiga svrstana u seriju zapisnika, bez obzira na njen izvorni naziv. Najviše knjiga sačuvano je iz druge faze razvoja društva. To je većina zapisnika sastanaka središnjih organa društva (glavnih skupština, upravljujućeg i nadzornog odbora) te zapisnika sastanaka pojedinih

obrtnih zadruga, odnosno skupina. Najraniji zapisnik sastanka središnjeg organa društva (ne računajući sastanke cehmeštara) potječe iz 1886. godine, i to upravljajućeg odbora društva, a najkasniji je zapisnik sastanka nadzornog odbora iz 1939. godine. Zapisnici glavnih skupština sačuvani su u dvije knjige, a potječu iz vremenskog razdoblja od 1896. do 1938. godine. U posebnim knjigama sačuvani su zapisnici sastanaka pojedinih obrtnih zadruga, a zapisnici sastanaka čizmarske skupine (iz 1948), gumbarske zadruge (iz 1909/1941), krojačke zadruge (iz 1936) i stolarske zadruge (iz 1937), kao i koncepti zapisnika središnjih organa društva, sačuvani su i u spisima. Dio knjiga evidencija članova društva potječe iz ovog razdoblja, a vođene su po pojedinim obrtnim zadrugama, dok dio potječe iz treće faze razvoja društva. To se odnosi i na računске knjige (knjige materijalnog i financijskog poslovanja) koje su količinski najbrojnije zastupljene u fondu. Iz treće faze potječe jedna knjiga zapisnika sastanaka ravnateljstva, nastala u vremenskom razdoblju od 1936. do 1944. godine. Od Podružnice Rikard Severinski sačuvane su samo knjige. To su dvije knjige evidencija članova nastale u razdoblju 1931-1944. te četrnaest računskih knjiga nastalih u vremenu od 1931. do 1948. godine. Dakle, možemo zaključiti da u knjigama zapisnika sastanaka središnjih organa društva postoje vremenske praznine za razdoblja 1880-1896. i 1944-1948.

Spisi su sačuvani krajnje fragmentarno u količini od tri kutije iz vremenskog razdoblja 1873-1948. godine. U njima postoji velika vremenska praznina do 1873. godine. Sačuvana su društvena pravila za razdoblje 1874-1940. godine, iz kojih se mogu pratiti nominalne promjene i ustroj društva. Interesantna je Obrtna iskaznica iz 1873. godine, koja u donjem dijelu sadrži Pristojbenik odnosno cjenik pogrebnih usluga za četiri vrste sprovoda. Treba napomenuti da je Obrtna iskaznica u donjem dijelu oštećena, tako da nedostaje kraj teksta. Cijene pogrebnih usluga mogu se pratiti preko narudžbenica odnosno obračuna troškova ukopa u vremenu od 1934. do 1948. godine. Sačuvano je malo godišnjih poslovnih izvještaja iz razdoblja 1886/1937., kao i izvještaja obračuna diobene dobiti iz vremena 1911/1944. godine. Predstavka upućena Gradskom poglavarstvu Zagreb glede otkupa poduzeća iz 1942. god. govori o radu društva tijekom II. svjetskog rata. Kao što je već ranije napomenuto, svi spisi su bez registraturnih oznaka, pa su unutar pojedinih podserija svrstani kronološki.

Prvo hrvatsko građansko kaptolsko društvo za sjajne pogrebe u Zagrebu bilo je humanitarna i staleška udruga, ali i gospodarska zadruga, koja je tijekom svojega opstanka poslovala po akcionarskom načelu. Arhivska građa fonda ima vrijednost za šira područja znanstvenih istraživanja. Može pomoći kod proučavanja obrtničkih organizacija u 19. i 20. st. na zagrebačkom Kaptolu i u Zagrebu, a po analogiji i za područje sjeverne Hrvatske, ali i za proučavanje rada i razvoja dioničkih društava u Hrvatskoj u uvjetima male akumulacije kapitala.

Sumarni inventarni popis arhivske građe fonda
Prvo hrvatsko građansko kaptolsko društvo
za sjajne pogrebe u Zagrebu (1835-1948)

Red. br. 1.	Naziv-vrsta građe 2.	Raspon god. građe 3.	Napomena 4.
1.	KNJIGE		
1.1	Zapisnici sastanaka središnjih organa		
1.	Zapisnici sastanaka cehmeštara, tzv. "Knjiga računov cehovskih kol"	1834-1880.	Uz zapisnike bilježeni su dobici i izdaci te diobena dobit
2.	Zapisnici sastanaka glavnih skupština društva	1896-1921.	
3.	" " "	1922-1938.	
4.	Zapisnici sastanaka upravljavajućeg odbora društva	1886-1895.	
5.	" " "	1895-1920.	
6.	" " "	1920-1937.	
7.	Zapisnici konferencija upravljavajućeg odbora društva	1913-1916.	
	Zapisnici konferencija pododbora društva	1913.	
8.	Zapisnici sastanaka ravnateljstva društva	1936-1944.	
9.	Zapisnici sastanaka nadzornog odbora društva	1926-1939.	
10.	Zapisnici sastanaka čizmarske zadruge	1891-1931.	
11.	" " "	1948.	u fasciklu
12.	Zapisnici sastanaka gumbarske zadruge	1894-1908.	
13.	" " "	1909-1941.	
14.	" " "	1837/1941.	u fasciklu
15.	Zapisnici sastanaka krojačke zadruge	1907-1935.	
16.	" " "	1936.	u fasciklu
17.	Zapisnici sastanaka opančarske zadruge	1913-1938.	

1.	2.	3.	4.
18.	Zapisnici sastanaka Velike zadruge	1887-1923.	
19.	Zapisnici sastanaka stolarske zadruge	1937.	u fasciklu

1.2. Evidencije članova

1.2.1. Evidencije članova društva

20.	Evidencija članova društva	1936-1944.	
21.	Evidencija članova čizmarske zadruge	1886.	
22.	"	"	1895-1896.
23.	"	"	1901-1909.
24.	"	"	?
25.	Evidencija članova gumbarske zadruge	1910.	
26.	Evidencija članova stolarske zadruge	1910-1947.	
27.	Kazalo evidencije članova društva	1925-1930.	abecedno
28.	"	"	1931-1936. . "
29.	"	"	1937-1946. . "
30.	"	"	1938. . "
31.	"	"	1940. . "
32.	"	"	?
33.	"	"	?

1.2.2. Evidencije članova podružnice

34.	Kazalo evidencije članova podružnice	1931-1936.	abecedno
35.	"	"	1937-1944. . "

1.3. Računske knjige

1.3.1. Računske knjige društva

36.	Glavna knjiga	1912-1917.	
37.	"	"	1922-1931.

1.	2.	3.	4.
38.	Glavna knjiga	1938-1945.	
39.	Glavna knjiga-vjerovnici	1938-1945.	
40.	Dnevnik glavne knjige	1926-1930.	žurnal
41.	" " "	1930-1937.	primanota
42.	" " "	1947-1948.	
43.	Saldakonti-dužnici	1919-1924.	
44.	" "	1925-1930.	
45.	" "	1931-1936.	
46.	" "	1937-1947.	
47.	Saldakonti-vjerovnici	1928-1938.	
48.	Knjiga blagajne	1926-1929.	
49.	" "	1929.	
50.	" "	1930-1931.	
51.	" "	1931-1932.	
52.	" "	1932-1934.	
53.	" "	1934-1936.	
54.	" "	1936-1937.	
55.	" "	1938-1939.	
56.	" "	1939-1940.	
57.	" "	1940-1941.	
58.	" "	1941-1942.	
59.	" "	1942-1944.	
60.	" "	1944-1945.	
61.	" "	1945-1946.	
62.	" "	1946-1947.	
63.	" "	1947.	
64.	Knjiga blagajne krojačke zadruge	1883-1936.	
65.	Knjiga prihoda i rashoda	1909-1913.	
66.	" " "	1913-1916.	
67.	" " "	1938-1946.	
68.	Upisnik pogrebnih računa	1929-1930.	
69.	" " "	1931-1937.	
70.	" " "	1941-1948.	
71.	Upisnik izlaznih računa	1931-1941.	
72.	Knjiga rentabilnosti automobila	1928-1932.	

1.	2.	3.	4.
73.	Knjiga poreza na promet robe i usluga	1922-1930.	
74.	Knjiga prodanog pogrebnog pribora	1946-1948.	
75.	Knjiga uplaćenih svjjeća i pristojbi od sprovoda po župama	1946-1948.	
76.	Knjiga zaprimljenih i prodanih ljesova	1905-1912.	
77.	Knjiga prodanih ljesova	1905.	
78.	" " "	1906.	
79.	" " "	1907.	
80.	" " "	1908.	
81.	" " "	1909.	
82.	" " "	1910.	
83.	" " "	1911.	
84.	" " "	1912.	
85.	" " "	1913.	
86.	" " "	1914.	
87.	Skladišnik ljesova	1946-1948.	
88.	Skladišnik pogrebnog pribora	1927-1930.	
89.	Knjiga isplate službenika	1946-1947.	

1.2.2. Računske knjige podružnice

90.	Glavna knjiga	1931-1936.
91.	" "	1937-1944.
92.	" "	1944-1946.
93.	Dnevnik glavne knjige	1931-1938.
94.	" "	1938-1943.
95.	Saldakonti	1944-1947.
96.	Knjiga blagajne	1931-1934.
97.	" "	1934-1939.
98.	" "	1939-1943.
99.	" "	1939-1940.
100.	" "	1943-1944.
101.	" "	1944-1947.
102.	Upisnik pogrebnih računa	1931-1944.
103.	" " "	1944-1948.

1.	2.	3.	4.
2. SPISI			
2.1. Pravila - Obrtna iskaznica - Cjenici			
104. Pravila društva		1874-1940.	1874. Donijeta na sastanku odbora 15. IX 1874. g. 1887. Odobrila Kralj. hrv.-slav.-dalm. zemalj. vlada, Odjel za unutarnje poslove, br. 10480, 25.III. 1887. g. 1908. Isti organ, br. 60/908, 28.I. 1908. g. 1910. Isti organ br. 74322/1910, 24.II 1911. g. 1920. Odobrilo Minist. za trgovinu i industriju, Odsjek Zagreb, br. 9 927/1920, 25. XI. 1920. g. 1937. Donijet na sastanku 8.VI. 1937. g. 1940. Odobrio Trgovački sud 27. IX. 1940. g.
	Obrtna iskaznica s pristojbenikom (cjenikom)	1873.	Izdalo Gradsko satništvo, br. 6435 satn. iz 1873, od 19.IX. 1873. g.
	Cjenici pogrebnih usluga	1919/1922.	
2.2. Koncepti zapisnika - izvještaji			
	Koncepti zapisnika sastanaka središnjih organa društva	1931/1943.	
	Godišnji poslovni izvještaji	1886/1937.	
	Obračuni diobenih dobiti - izvještaji	1911/1944.	
2.3. Dokumentacija o članstvu			
	Popisi članova čizmarske skupine	1910/1940.	
	Molbe za prijem u članstvo	1923/1938.	
	Priznanice o prijemu u članstvo	1911/1934.	
	Osobenici - kartice članova	1936.	

1.	2.	3.	4.
2.4. Dopisi			
105.	Predstavka upućena Gradskom poglavarstvu Zagreb glede otkupa poduzeća Naredbe i okružnice Gradskog poglavarstva Zagreb u svezi s organizacijom ukopa Zahvala "Braće hrvatskog zmaja" zbog pomoći društva kod prijenosa kostiju Pavla Stoosa iz Pokupskog u Zagreb Dopisi pojedinih obrtnih skupina upućeni ravnateljstvu društva Pozivi na sastanke, pogrebe članova društva, zabave Molbe za odgodu plaćanja ukopa Dopisi dužnicima, požurnice glede plaćanja dugova za ukop	1942. 1912/1930. 1936. 1947-1948. 1918/1947. 1941-1942. 1941/1945.	Svi dopisi su bez registarturnih oznaka

2.5. Računska dokumentacija

	Računi	1897/1945.
	Narudžbe i obračuni troškova ukopa	1924/1944.
106.	Narudžbe i obračuni troškova ukopa	1945-1948.

LITERATURA

1. Rudolf Horvat, Spomenica na kaptolske obrtne cehove u Zagrebu, Zagreb 1936.
2. Marija Šercer, Stari zagrebački obrti, Zagreb 1991.
3. Rudolf Horvat, Prošlost grada Zagreba, Zagreb 1942.
4. Ivan Kampuš - Igor Karaman, Tisućljetni Zagreb, Zagreb 1989.

Summary

THE FIRST CROATIAN CIVIC KAPTOL'S (CHAPTER-HOUSE'S) SOCIETY FOR MAGNIFICENT FUNERALS (1835-1948)

The article brings a summary inventory of the fonds "The First Croatian Civic Kaptol's (Chapter-House's) Society for Magnificent Funerals" in Zagreb.

The Society was formed in 1835 by the members of five *Kaptol's* craft-guilds as a humanitarian union and an economic organisation, which was functioning on principles of a joint-stock company until 1948, when it was liquidated.

In 1837 boot-maker's guild-craft approached the Funeral Society and guild-craft of makers of "opanci" (paesant shoes) in 1847. The latter stood out of the Great Craft-guild of the *Kaptol* in 1844.

When in 1872 craft-guilds were abolished, the Funeral Society stayed assembled and continue to work through seven unions, namely through craftsmen groups from 1937. In 1873 the Society was registrated in the Index for Free Crafts at the Town's authority and obtained the licence from Captain's Office - an authority of first instance.

From 1937 the Society came into being a humanitarian and economic association with limited liability, and from 1940 it was managing according to commercial law.

In its 113 years long life, the Society changed its name for several times.

In 1835, when obtaining two funeral coaches, the Society began to cartage the dead and in 1874 expanded its activities on organization of the entiry funeral ceremony.

In the twentieth of this century the Society purchased two automobiles for transportation of the dead. During its long existence it developed its business according to share holder's principles, although it was not registrated as such, and became a successful company.

The records are valuable source for research of craft's organizations in the 19th and the 20th century on *Zagreb's Kaptol* in Zagreb, and as well for studying the beginning of work of joint stock companies and their developement in Croatia.